

KULTURSPORT•MAT

SVENSKA DAGBLADET

TORS DAGEN DEN 14 JANUARI 1993

Nyhetschef: Margaretha Schön, tel 08-13 51 31
Redaktionssekr: Bo Ludvigsson, tel 08-13 51 11
Redaktionssekr: Bo Löfvedahl, tel 08-13 52 90
Streckaredd: Steve Sem-Sandberg, tel 08-13 59 36

Indianer trötta på dokumentärfilmare

● Ett stort antal av världens kort- och långfilmer var på hugget 1992 och uppmärksamade – var och en efter sin näbb – 500-årsminnet av Columbus landstigning i Amerika. Och varhelst det fanns en spilla ursprungsbefolkning tycks dokumentaristerna ha varit på plats, redo att åt framtiden bevara.

Ambitionen att dokumentera är förstås lovligt – dessvärre händer det att resultatet blir illaffigt, inte rundigt och distanslöst redovisande. Som i den gamla dansken "Så göra vi när vi tvättar våra kläder, tvättar våra kläder" – dock med den inte helt betydelsefulla skillnaden att visans "vi" blir "de". Tråkigt och okänsligt. Det kom många filmer av den sorten förra året.

Intelligentaste filmen av alla som hade någon anknytning till jubileet var nog den kortaste: Cesar Galindos spela, poetiska protest Fem minuter för Amerikas döda. Så är Cesar Galindo indian – om än bosatt i Sverige.

Nu framgår av en festivalrapport, signerad Helen Aastrup i tidningen Film & TV, att indianer, inredningsarkitekter, loggare som utfärra skildrar deras ritualer och kongliggningar. Det var sommarens indianfestival i Peru som rågade mättat. Från och med nu, så de filmade representanterna för världens ursprungsbefolkningar, organisera vi våra egna festivaler. Och ursprungsfolket kallar sig "Folka folken".

ELISABETH SÖRENSEN

Ombonad nostalgi nytt krogrecept

● Att inreda en restaurang är som att sätta upp en teaterpjäs där gästerna har huvudrollen. För att de ska vilja sitta där måste man ge dem någonting de vill ha. I en lågkonjunktur söker sig folk gärna till mysiga, ombonade ställen, där de för en stund kan glömma bort de dåliga tiderna.

Det säger Peter von Fähr-Eichen, inredningsarkitekt hos Kroginredarna, som bl a skapat miljön hos Stockholmskrogarna Wasahof, Studion, Kelly's West och Café Operas bar. Han uttalar sig i senaste numret av Restauranger & Storkök, där man tar pulsen på morgondagens krogar – och fastslår att "inga hårda, kalla vindar kommer att släppas in genom dörrarna till 90-talets restauranger. Det bistra ekonomiska klimatet utanför sverper bort och istället träder man in i varma, ombonade miljöer".

En väcklång sedan är Sture Compagniet vid Stureplan. – Vi vill göra det till en excentrisk persons hem, säger Rupert Gardner. De tio enheter, som reseranger består av, ska kännas som de olika rummen i hans hem.

Med andra ord, det amerikanska länge kallat "cocooning" har nu på allvar nått de svenska kroginredarna. Och vi har att vänta oss några år med "ombonad nostalgi", dvs varma färger, mjuka mattor och möbler i tyg och läder samt gamla reklamaffischer på väggarna, ljudemulator i taken och treitljazz i högtalarna.

RIKKE NEUMAN

Försvunnen är minnas station

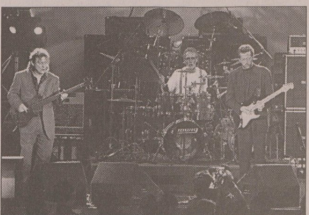
● Gare du Nord i Paris finns inte mer. Jo, den statsmyckade fasaden från andra kejsardömet till finns kvar, liksom det katedrallika glastaket. Och färdvägen från norr stannar fortfarande vid perongerna. Men hela inre delen är urblåst. Där förr låg kaféer, tabacister och tidningsstånd härskar nu grävsorkar och byggmaskiner.

För parisen i gemen rymmer väl Gare du Nord inte mer nostalgi än de andra fem fjärrtågsstationerna. För de konstintresserade är det Gare Saint-Lazare som stannat i minnet genom Claude Monet's rökstuga 1870-talsimpressioner. Men för åttioåriga skandinaviska färdvägen från norr stannar fortfarande vid perongerna. Men hela inre delen är urblåst. Där förr låg kaféer, tabacister och tidningsstånd härskar nu grävsorkar och byggmaskiner.

För parisen i gemen rymmer väl Gare du Nord inte mer nostalgi än de andra fem fjärrtågsstationerna. För de konstintresserade är det Gare Saint-Lazare som stannat i minnet genom Claude Monet's rökstuga 1870-talsimpressioner. Men för åttioåriga skandinaviska färdvägen från norr stannar fortfarande vid perongerna. Men hela inre delen är urblåst. Där förr låg kaféer, tabacister och tidningsstånd härskar nu grävsorkar och byggmaskiner.

För parisen i gemen rymmer väl Gare du Nord inte mer nostalgi än de andra fem fjärrtågsstationerna. För de konstintresserade är det Gare Saint-Lazare som stannat i minnet genom Claude Monet's rökstuga 1870-talsimpressioner. Men för åttioåriga skandinaviska färdvägen från norr stannar fortfarande vid perongerna. Men hela inre delen är urblåst. Där förr låg kaféer, tabacister och tidningsstånd härskar nu grävsorkar och byggmaskiner.

HANS ÅKE NIRE

Efter 25 år har Cream återförenats. Jack Bruce, Ginger Baker och Eric Clapton låter crossroads ljudet vid rockens Hall of Fame i Los Angeles. Foto: AP

Kultgrupp återförenad för en kväll

● Cream har återförenats! Det skedde i tisdags vid den årliga Rock and Roll Hall of Fame-ceremonin i Los Angeles. För första gången på 25 år spelade basisten Jack Bruce, trumminen Ginger Baker och gitarristen Eric Clapton klassikerna Crossroads till sällskapet.

Cream bildades 1966 som den första "supergruppen" med gräddan från den brittiska blues-, rock- och jazzscenen. Med sin tunga bluesbaserad rock, kryddad med långa solopositioner, banade Cream väg för 70-talets hårdrockband som Led Zeppelin och Deep Purple liksom dagens Heavy Metal-band.

Gruppen blev ett riktigt kultband. "Clapton is God" klotrades på mer än en husvägg i London. När Cream gjorde diverse motsägningsfulla annonser i sin splittring med en avskedskonst i Albert Hall 1968 gråts också många tårar i rockvärlden.

Ginger Baker sökte sig till Afrika och Jack Bruce varvade hård rock med jazz. Eric Clapton satsade på en solokarriär med väl aldrig gått så bra som de senaste åren, han är till exempel nominerad till Grammys i februari.

Att Cream nu har återförenats, åtminstone för en dag, beaktas i rocksamlingen ungefär lika sensationellt som om Beatles skulle göra det samma – fast det ser sig förstås lite märkligt utan John Lennon.

LASSE ÅRLING

Kafka ständigt levande för Klíma

Frihetens möjlighet under förtryck viktigt tema för tidigare svartlistad författare

Av STEVE SEM-SANDBERG
PRAG (SvD)

● Det är en kyla som inte liknar den kyla som man får när man står i den politiska processen, hur välloven syften än är, har de förbrukat sitt oberoende. Det säger sig självt att ett sådant beslut knappast kunde ha varit lätt att fatta i en tid som kräver tydliga ställningstaganden. I dag hänger inte kravet på ett öppet ställningstagande över landets författare och intellektuella, såvida inte de inte handlar om ta del i debatten om landets delning och dess konsekvenser för de båda tidigarebroderfolken. Klíma, som sedan i höstas regelbundet medverkar som streckarskribent i denna tidning, har diskuterat denna känsliga fråga i artikeln "Tjeckoslovakier – ett land i upplösning" (SvD 10/11 1992).

Det har bara gått tre dagar sedan Milan Udehlänsade den nya tjeckiska republiken välkommen under en enkel ceremoni i Pragborgen, och detta året givet samtalssmne när vi besöker Klíma i hans hem i stadsdelen Brank i utkanten av Prag. Men som så många andra tidigare dissidentförfattare är Klíma trött på att bli förhörd om sina politiska åsikter, mycket mera intresserad av att tala om politikens konsekvenser för den litteratur som skrivs i hans hemland.

Med "Domare på nader" (svensk översättning: Brombergs 1990) fick Ivan Klíma sitt definitiva internationella genombrott. Romanen berättar om den en gång straffade som själv väljer bestraffandets yrke. Mest påtagligt är naturligtvis att Klíma inser detta, men står maktlös inför insikten. Under de totalitära förhållanden han lever, händelserna utspelar sig under "normaliseringsperioden" på 70-talet, har han inget annat val än att blicka tillbaka på sitt liv: på kriserna som han tillbringade i koncentrationsläger, uppvaktnen under den totalitära diktaturen, juristutbildningen som mera länge honom hur rättvis inte bör skapas.

I denna klíma som flera andra av Klímas böcker finns en hel del självbiografiska inslag. Också Klíma tillbringade många år i ett koncentrationsläger utanför Prag. Också hans delade inledningsvis föreställningen om kommunisttaten som utomlands som en oönskad stilt skulle göra slut på all orättfärdighet i världen, bara för att sedan i likhet med så många andra i det värld som han själv tillika godtycker som döjer sig bakom den totalitära fasaden.

Satsar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Snabba förändringar
Tre år efter den fredliga demonstrationen som i november 1989 ledde till kommunistdiktaturens fall har Klíma förändringar ägt rum på nästan alla plan i samhället; men litteraturen står enligt Klíma bara och stampar.

Jag läste nyligen en roman som handlade om händelserna kring och efter den 17 november 1989, och det var bara arton månader sedan Klíma hade skrivit "Domare på nader".

Känner ett slags olust. De har en mycket speciell relation till den förtidiga dissidentlitteraturen. De känner en vag skuld till dessa författare, de vet att de borde uppskatta dem, men kan inte. Och det blir naturligtvis inte bättre av att vi saknar riktig litteraturkritik i det här landet. Kritikerna är skolelära. Det blir naturligtvis inte bättre av att vi saknar riktig litteraturkritik i det här landet. Kritikerna är skolelära. Det blir naturligtvis inte bättre av att vi saknar riktig litteraturkritik i det här landet. Kritikerna är skolelära.

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

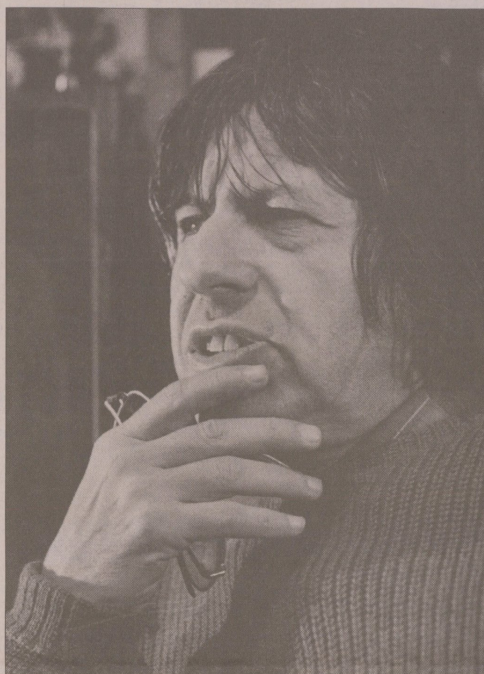
Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Stavtar på säkra kort
Trots den internationella framgången har "Domare på nader" den tjeckiska utgåvan knapp fått en enda recension i landets ledande tidning. Klíma inleder i den som kritikerna – Det är som om kritikerna

Författare skall skriva böcker, menar Ivan Klíma. Dras man in i den politiska processen förlorar man sitt oberoende. Foto: KATEMIRA MISTAL

Författare skall skriva böcker, menar Ivan Klíma. Dras man in i den politiska processen förlorar man sitt oberoende.

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

Mörkare bild
På senare år har dock satirerna från tidigare år tonats ned och en mörkare bild börjat träda fram. Huvudpersonerna i Klímas romaner är nästan alltid dubbelnaturer, som

gen publicerats, och dessa blev något av en uppenbarelse för honom:

Utdraget

– Jag insåg för första gången vilken oerhörd betydelse kvinnorna i hans liv hade för hans skrivande. Han hade perioder när han levde med dem, men då skrev han inte; skrev gjorde han bara när han just lämnat dem, och då översatte han genast sina känslor av skräck och frustration till metaforer. Till Milena Jesenská skrev han att han upplevde förlövningen som en utdragen tortyr med vassa svärd som närmade sig kroppen; och här har du genast avritningsmaskinen i "Straffkolonin". Och de som i "Processen" ser en profetia om det judiska folkets kommande öde tar miste. Kafka började skriva den romanen tio dagar efter att Felice Bauer tvingat honom att närvara vid ett försoningsmöte på ett hotell i Bern. Kafka sade inte ett ord på hela tiden; han kände det som om hans kvinnor anstiftat en rätt som skulle döda honom.

– Alla hans noveller och romaner fungerar så att han konstruerar en metafor – som tex Slottet eller Straffkolonin – i vilken han sedan placerar gestalter och skedden ur sitt eget liv. Denna dubbelseparation gör att han upplever förlövningen som samtidigt. Men sedan kunde han inte fortsätta utan behövde nytt bränsle för den här rättegång som honom själv. Detta dilemma är också var basen för hans individuella stil. Att läsa honom är som att gå genom det mest privata in i ett tillstånd av högre allmänglighet. Temat "frihet", ett av de viktigaste i hela litteraturen, iscensatte han med sitt eget liv; och det är med denna blandning av det privata och det allmänna som han öppnar vägen till våra dörrar in i en ständig tid och civilisation.

Skapa motpol

Klíma fortsatte att arbeta med Kafka också efter det att han påbörjat sina romanprojekt. Det ironiskt märker han att det var ett sätt att skapa en motpol till arbetet som gatspåret.

Att söpa gator (en vanlig syssla för fritänkande intellektuella under Husakernas i nämligen under den icke namngivna författaren är i romanen "Kärl och söpa". Samtidigt reflekterar han över Kafka, litteratur och politik. Formen kan påminna om den Milan Kundera an-

KLÍMA... Forts SID 21

UNDER STRECKET

Darwin – en intellektuell dynamit

Vår konventionella bild av Charles Darwin är ett collage bestående av en tredjedel schimpans, en tredjedel mild Moses och en tredjedel Allahs jultomte. Denna bild är dock helt missvisande, menar artförfattaren.

Darwin var den arketypiske Jekyll & Hyde, en intellektuell dynamit som inte skyddade några medel för att nå kunskap men samtidigt en aggressionshämmad, socialt konform människa som livet ut led av mer eller mindre inbillade sjukdomar.

Av SVANTE FOLIN

Ernst Haeckel som avfärdade Gud med epitet "enormt gott vertebrat". Bismarck och Darwin, beskrev 1866 den senare i följande, glödande ordalag: "Det var

som en någon upphöjd visshetslärare från den hellenska antiken lekamliggen uppenbarat sig för mig... han var lång och vördnadsvärd... med en Atlas bred skuldor som uppbar en värld av tankar, pannan var jupiterliknande sådan som vi ser den hos Goethe med ett upphöjt och vittomflammande resultat... djupt färd av det intellektuella arbetets plog... hans ögon var ömma och vänliga...". Vid samma tid levde Darwin: "Jag är den yngligaste, mest förvildade och enfaldige hunden i hela England". Till sin senaste inledning avslutar han följande sammanfattning av sin sats: "Sedan 25 år extrema, spasmodiska väderspningar där som natt, frekventa kringningar vid två tillfällen månadsvis. Kringningarna föregångna av darrningar och hystericrisk, dödsdånslå och halvsvimning, kopisla mängder ytterst blek ur, ringningar i öronen, trampar luft, svarta prickar i synfältet... stark nervositet när E lämnar mig...".

E står för Emma Wedgwood, hans välbildade och allt annat än porslinsprinsessa kusin och hustru. Släkterna Darwin och Wedgwood, som tillhörde den aspirerande whig-aristokratis spets, hade för vana att gifta sig med varandra. Charles och Emma hade tio barn av varierande klenhet (vid dag) vilket föranledde mycket dystert grubbel – från Charles sida – rörande inavels effekter i kampen för tillvaron. Själv var han invalidiserad av sjukdom i sista 40 år av sitt 72-åriga liv. Samtidigt såväl som eftervärldens medicinska expertis har stätt handfallen inför hans egendomligt, samtidigt viga och akuta symptomologi. Diagnoserna varierar från subakut gikt och hypokondrisk neuraseni via oidiopat fadershet – en uppbyggd psykoanaly-

tiker har noterat att Darwin var 33 år (Jesu dödsdö) när han drog sig undan från offentligheten för att utföra sitt drabbade livsverk – till Chagas sjukdom, en förtärande parasit-äkomma, "Triatoma cruzi", som han medelst ett skalbaggsbett skulle ha dragit sig på Pampas den 26 mars 1835. För det kritiska förfallet verkar det sannolikt att Darwin var sjuk både på riktigt och på låtsas, dvs hans patologi var psykosomatisk och vice versa. För en man som ägnade sitt liv åt att utreda osannolika orsakssammanhang mellan fakta måste det varit djupt förtroendebräckande att inte ens kunnskapen i medicinens acceptabel etikett för sitt mycket reella lidande.

DE OVANNÄMND TEORIERN tillhör de få Darwinfakta som inte omönsas i Adrian Desmond's och James Moore's kritikerrosade mammutbiografi Darwin (Penguin 1992). De mycket kompetenta författarna har bl a haft tillgång till ett enormt nytt material i form av antecknings- och dagböcker och något förtroendebrev, vilket torde garantera att deras biografi, den för ögonblicket bästa i marknaden, kommer att stå sig inom överskådlig framtid.

Med sina 808 bilställda sidor är den sannolikt den utförligaste biografi som någonsin ägnats en vetenskapsman. Detta är i sig ytterst berättigt, eftersom ingen person i det dokumentära tankelivets slingrande meandrar – Newton och Einstein inkluderade – har förändrat människans bild av sig själv och tillvaron mer radikalt än Charles Darwin. Han är med sin postume psykiatriker (R Colp Jr) ord: "An intellectual timebomb that is still going off."

Undantagades en militärstratiskt världsomseggning 1831–36, där Darwin beledsagades den latent vassnigande Kapten Fitzroy som socialt acceptabel sällskapsphere och självfinansierad naturalist, innehåller Darwins liv ungefär lika mycket ytter raffel som Kants eller Flauberts.

En mer osannolik, paradigmatförändrande bitman låter sig svårigen föreställas. Den biografiskt välbekräftade bilden av Darwin är "le malade imaginaire", försäknad i prästgårdsidyllen Down (Kent), en kombination av bekräftat fort, kloster och sjukhus nära mil från det internatiskt bullrande och stinkande London han fascinerat. Livsständsmått fängde hos Darwin inte bara i sin egen värld utan i sin egen värld. Hans intellektuella pyromani försvann av ett enastående garde intellektuella paladiner – Hooker, Huxley, Haeckel etc. Korrekt beaktade de honom som en ideologisk livstidlyttare, en intellektuell dynamit som inte kunde begränsas; retroaktivt IQ-bedomd 120–40, ordbrill (han skrev tex alltid "heretisk"), tondöv, matematiskt näst intill idiot, totalt språkoberoende etc. Låg här till Darwin var en utpräglat, social konformist, kyrkligt engagerad, extremt aggressionshämmad och i största allmänhet en fegis,

FORTS NÄSTA SIDA